

Maja Malarczyk¹ Izabela Witczak²

GDZIE PRZEBIEGA GRANICA MIĘDZY KREATYWNĄ A AGRESYWNĄ RACHUNKOWOŚCIĄ?

Streszczenie

Rachunkowość kreatywna według P. Guta oznacza „prowadzenie rejestracji, ewidencji, przetwarzanie i prezentację zdarzeń gospodarczych przy zastosowaniu obowiązujących przepisów i właściwie interpretowanych zasad rachunkowości w sposób, który nie jest bezpośrednio w tych przepisach wskazany, a który jest wynikiem pomysłowego, twórczego i niestandardowego zastosowania tych przepisów i zasad”³. W przeciwieństwie do rachunkowości kreatywnej, agresywna cechuje się świadomym, zamierzonym i celowym prowadzeniem rejestracji, ewidencji, przetwarzania i prezentacji zdarzeń gospodarczych w sposób sprzeczny z przepisami oraz zasadami rachunkowości, co skutkuje przedstawieniem lepszej lub gorszej niż prawdziwa sytuacja ekonomiczna jednostki. Przede wszystkim należy podkreślić, że granica pomiędzy rachunkowością kreatywną a agresywną jest płynna i często trudna do jednoznacznego określenia. Choć obie formy wykazują cechy intencjonalnego wpływania na obraz sytuacji finansowej jednostki, to zasadniczą różnicą pozostaje stopień zgodności z obowiązującym prawem oraz intencją działania.

Słowa kluczowe: rachunkowość kreatywna, rachunkowość agresywna, manipulacje, oszustwa.

¹ Studentka II roku II stopnia, kierunek: Finanse i Rachunkowość, Wydział Ekonomii i Finansów, Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego, e-mail: 112000@student.uthrad.pl.

² Studentka II roku II stopnia, kierunek: Finanse i Rachunkowość, Wydział Ekonomii i Finansów, Uniwersytet Radomski im. Kazimierza Pułaskiego, e-mail: 113456@student.uthrad.pl.

³ P. Gut, *Kreatywna księgowość a fałszowanie sprawozdań finansowych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2006, s. 10-11.

WSTĘP

Współczesna rachunkowość, jako system przetwarzania i prezentacji informacji finansowej, powinna zapewniać rzetelny, przejrzysty i wierny obraz sytuacji ekonomicznej jednostek gospodarczych. Jednak w praktyce coraz częściej obserwuje się przypadki świadomego wpływania na treść sprawozdań finansowych poprzez zastosowanie elastycznych interpretacji przepisów rachunkowości. Zjawiska te, choć pozornie zbliżone, można podzielić na dwa odrębne podejścia: rachunkowość kreatywną i rachunkowość agresywną. Ich istotą jest dążenie do osiągnięcia określonych efektów ekonomicznych, jednak sposoby realizacji tych celów oraz stopień zgodności z regulacjami prawnymi znacząco się różnią.

W literaturze przedmiotu wciąż brakuje jednoznacznych kryteriów pozwalających na klarowne rozgraniczenie tych dwóch form działań rachunkowych. Gdzie zatem przebiega granica między dozwoloną kreatywnością a niedopuszczalną manipulacją? Czy możliwe jest jednoznaczne rozróżnienie między legalnym wykorzystaniem luk w systemie rachunkowości a działaniami prowadzącymi do fałszowania obrazu finansowego jednostki?

Celem niniejszego artykułu jest porównanie kreatywnej i agresywnej rachunkowości w kontekście zgodności z regulacjami rachunkowymi, intencji ich stosowania oraz wpływu na wiarygodność sprawozdań finansowych. Bazując na analizie przepisów prawa, standardów rachunkowości oraz praktyki gospodarczej, w artykule podejmiemy próbę odpowiedzi na pytanie badawcze: jakie są różnice pomiędzy kreatywną a agresywną rachunkowością?

Przyjęta hipoteza badawcza zakłada, że kreatywna rachunkowość stosowana w granicach obowiązujących standardów rachunkowości, różni się od agresywnej rachunkowości stopniem manipulacji i intencją osiągnięcia celów finansowych kosztem rzetelności sprawozdania finansowego.

W kontekście rosnących oczekiwań wobec przejrzystości i wiarygodności informacji finansowej, zrozumienie tej granicy staje się nie tylko przedmiotem teoretycznej refleksji, ale również praktycznym wyzwaniem dla księgowych, audytorów oraz regulatorów rynku.

1. POJĘCIE KREATYWNEJ RACHUNKOWOŚCI

1.1. Definicje i interpretacje w literaturze

W literaturze przedmiotu, stosowane jest wiele pojęć rachunkowości kreatywnej, inaczej także nazywaną twórczą. Słowo „kreatywność” w pozytywnym rozumieniu przejawia się jako twórcze myślenie, zaś w negatywnym – jako zatajenie rzeczywistości, a w najgorszym przypadku zaniechanie prawa⁴.

⁴ M. Szewczyk-Jarocka, *Kreatywna rachunkowość*, „Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku Nauki Ekonomiczne”, t. XXI, 2015, s. 29.

Rachunkowość kreatywna według P. Guta oznacza „prowadzenie rejestracji, ewidencji, przetwarzanie i prezentację zdarzeń gospodarczych przy zastosowaniu obowiązujących przepisów i właściwie interpretowanych zasad rachunkowości w sposób, który nie jest bezpośrednio w tych przepisach wskazany, a który jest wynikiem pomysłowego, twórczego i niestandardowego zastosowania tych przepisów i zasad”⁵. Ta rachunkowość jest szeregiem zamierzonych działań, które mają na celu przedstawić wizerunek przedsiębiorstwa w najbardziej obligatoryjnym świetle, zgodnie z przepisami prawa. Na początku XXI wieku wizerunek kreatywnej rachunkowości ochłodził się poprzez oszustwa i malwersacje, przez co był on mylnie interpretowany⁶. Dzięki temu, wykształciła się jeszcze jedna interpretacja rachunkowości kreatywnej stawiająca ją w negatywnym świetle jako „narzędzie służące do manipulacji informacjami przetwarzanymi w systemie rachunkowości finansowej”⁷. Inni uważają, że księgowi mogą wykorzystywać metody, omijając ustawy i rozporządzenia, które według prawa nie są uważane za oszustwo⁸. Dzięki temu, sprawozdanie finansowe jednostki gospodarczej przykuwa większą uwagę interesariuszy i nie jest odbierane jako chęć malwersacji. Mimo tych działań, stan finansowy podmiotu nie ulega zmianom⁹.

W Polsce rachunkowość kreatywna jest co raz bardziej rozpowszechniona i wbrew nazwie ma ona zdecydowanie negatywny wydźwięk. Przedsiębiorcy decydują się na zastosowanie tej rachunkowości, aby „upiększyć” i zataić niewygodne pozycje sprawozdania finansowego, by wprowadzić w błąd ich czytelników. Co jest sprzeczne ze słownikową definicją kreatywności, według której jest to umysłowy proces niosący za sobą powstawanie nowych pomysłów, idei lub koncepcji. Myślenie kreatywne to myślenie prowadzące do uzyskania oryginalnych i stosownych rozwiązań. Inaczej mówiąc, jest to zdolność do tworzenia czegoś nowego¹⁰. W literaturze przedmiotu nie ma jednoznacznej definicji tego pojęcia oraz jak jest ono interpretowane, w pozytywnym czy też w negatywnym znaczeniu. Biorąc pod uwagę

⁵ P. Gut, *Kreatywna księgowość a fałszowanie sprawozdań finansowych*, op. cit., s. 10-11.

⁶ Ibidem.

⁷ D. Bachtijeva, D. Tamulevičienė, *Comparing earnings management and creative accounting. A general review*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 46 (2), 2022, 115-135.

⁸ Z. Ozygała, R. Burchart, *Granice między rachunkowością kreatywną, agresywną i oszukańczą*, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Wydział Nauk Ekonomicznych, 2024, s. 72.

⁹ A. Baranów, *Kreatywna rachunkowość a oszustwa księgowe*, [w:] R. Kowalak, M. Biernacki (red.), *Debiuty studenckie. Rachunkowość*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław, 2019, s. 9-15.

¹⁰ D. Król, *Rachunkowość kreatywna a rachunkowość agresywna*, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, 2015, s. 13.

znaczenie słowa „kreatywny” co oznacza, „posiadający umiejętność tworzenia nowych jakości, operatywny, pomysłowy, pozwalający na dokonywanie istotnych zmian i ulepszeń, mający zdolność tworzenia”¹¹.

Przedsiębiorcy wybierają zastosowanie kreatywnej rachunkowości z różnych względów, między innymi:

- zmniejszanie strat lub zwiększanie zysku,
- manipulowanie wskaźnikami, które są używane podczas analizy finansowej,
- przekonanie innych o swojej wiarygodności np. partnerów handlowych, pożyczkodawców, kredytodawców,
- ukrywanie ryzyka finansowego,
- sterowanie osiągnięciami menedżerów, aby możliwe było osiągnięcie premii za wyniki,
- unikanie negatywnych skutków, które mogą wynikać z przeprowadzonej bezpośrednio lub pośrednio kontroli przez akcjonariuszy,
- umożliwienie uzyskania kapitału, który w inny sposób byłby niedostępny¹².

1.2. Techniki kreatywnej rachunkowości

Kreatywna rachunkowość wykorzystuje siedem głównych narzędzi fałszowania informacji prezentowanych w różnych obszarach sprawozdań finansowych.

I. Przedwczesne uznawanie przychodów

- Przedwczesne rozpoznawanie przychodów może przyjmować różne formy. Do najczęściej spotykanych zalicza się wysyłanie towarów przed ostatecznym zawarciem umowy sprzedaży, rozpoznawanie przychodów w sytuacji, gdy istnieje istotny poziom niepewności co do ich faktycznego uzyskania, a także ujmowanie w księgach rachunkowych przychodów dotyczących usług, które zostaną zrealizowane dopiero w przyszłych okresach sprawozdawczych.

II. Ujmowanie w księgach fikcyjnych przychodów

- Do nieprawidłowych praktyk w zakresie ujmowania przychodów zalicza się również ewidencjonowanie w księgach rachunkowych przychodów o charakterze fikcyjnym. Przykładami takich działań są: rozpoznawanie przychodów wynikających z transakcji zamiany aktywów o podobnym charakterze, ujmowanie jako przychodów całkowitej wartości sprzedaży, mimo że część dostarczonych towarów lub usług jest przeznaczona do zwrotu przez nabywcę, a także wykazywanie oszacowanych, nierealnych przychodów w śródkresowych sprawozdaniach finansowych.

¹¹ *Słownik Języka Polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/sjp/kreatywny> [dostęp: 03.08.2025 r.].

¹² *Encyklopedia Zarządzania*, https://mfiles.pl/pl/index.php/Kreatywna_rachunkowo%C5%9B%C4%87 [dostęp: 03.08.2025 r.].

III. Zwiększenie dochodów jednostki za pomocą jednorazowych zysków

- Jednym ze sposobów sztucznego poprawiania wyników finansowych jednostki jest wykorzystywanie jednorazowych zysków w celu podwyższenia dochodów. Działania te obejmują między innymi zwiększanie zysków poprzez sprzedaż aktywów wycenionych poniżej ich rzeczywistej wartości, osiąganie dodatkowego dochodu w wyniku celowego doprowadzenia do przedawnienia należności, a także traktowanie zysków i strat o charakterze nadzwyczajnym oraz jednorazowym na równi z regularnymi pozycjami dochodów jednostki. Inną stosowaną praktyką jest ukrywanie strat związanych z działalnością kontynuowaną przez zaliczanie ich do kosztów działalności zaniechanej, co pozwala na poprawę bieżącego wyniku finansowego.

IV. Przesunięcie kosztów bieżącego okresu sprawozdawczego w ciężar przyszłych okresów

- Do metod polepszania wyniku finansowego jednostki zalicza się również przesuwanie kosztów poniesionych w bieżącym okresie sprawozdawczym na kolejne okresy, co prowadzi do zaniżenia kosztów i zawyżenia aktualnych przychodów. Praktyki tego rodzaju obejmują między innymi nieuzasadnione ujmowanie kosztów jako aktywów, opóźnianie rozpoznawania kosztów amortyzacji środków trwałych oraz niewłaściwe zaniechanie odpisów aktualizujących wartość aktywów, które utraciły przydatność ekonomiczną lub użytkową.

V. Zaniechanie ujęcia w księgach lub nieujawnienie wszystkich zobowiązań

- Do nieprawidłowych praktyk w zakresie rachunkowości zalicza się również celowe pomijanie lub nieujawnianie w sprawozdaniach finansowych wszystkich zobowiązań jednostki. Działania te mogą polegać na błędnym ujmowaniu otrzymanych środków pieniężnych jako przychodów zamiast zobowiązań, zaniechaniu prezentacji zobowiązań pewnych oraz warunkowych, a także celowym niewykazywaniu takich pozycji w informacji dodatkowej do sprawozdania finansowego. Często spotykaną metodą jest również zawieranie transakcji, których głównym celem jest przeniesienie zobowiązań poza bilans jednostki, co zniekształca obraz jej sytuacji finansowej.

VI. Przesunięcie bieżącego dochodu do okresów późniejszych

- Wśród działań mających na celu przesunięcie części bieżących dochodów na przyszłe okresy sprawozdawcze wyróżnia się między innymi tworzenie rezerw w taki sposób, aby odroczyć ujęcie przychodów ze sprzedaży i wykazać je w kolejnych okresach. Inną stosowaną praktyką jest uzgadnianie z kontrahentami momentu rozpoznania przychodów w celu dostosowania ich do oczekiwanej sytuacji finansowej jednostki w danym czasie. Takie działania mogą prowadzić do celowego zniekształcania wyniku finansowego w poszczególnych okresach sprawozdawczych.

VII. Ujęcie w księgach bieżącego okresu kosztów, które dotyczą przyszłych okresów

- Do nieprawidłowych praktyk rachunkowości zalicza się także ujmowanie w kosztach bieżącego okresu wydatków, które faktycznie dotyczą przyszłych okresów sprawozdawczych. Działania tego rodzaju mogą obejmować przyspieszone rozpoznawanie kosztów związanych z przyszłymi, uznaniowymi wydatkami, a także nieuzasadnione obciążanie bieżącego okresu kosztami amortyzacji, które zgodnie z zasadą współmierności powinny zostać ujęte w kolejnych okresach. Tego typu praktyki wpływają na zniekształcenie rzeczywistego wyniku finansowego jednostki w danym okresie¹³.

1.3. Przykłady dopuszczalnych praktyk

Zjawisko rachunkowości kreatywnej występuje w wielu jednostkach gospodarczych, gdyż obejmuje działania zmierzające do wyboru najkorzystniejszych dla danej jednostki metod, na przykład w zakresie wyceny, przy jednoczesnym zachowaniu zgodności z obowiązującymi regulacjami prawnymi. Do takich praktyk można zaliczyć m.in. wybór bardziej dogodnych rozwiązań w ramach przyjętej polityki rachunkowości czy podejmowanie działań zmierzających do optymalizacji obciążeń podatkowych.

1) Zmniejszenie kosztów, aby uzyskać większy zysk (często praktykowane przez przedsiębiorców ubiegających się o kredyt)

Jednym ze sposobów wpływania na wynik finansowy jednostki jest celowe ograniczanie poziomu kosztów w celu wykazania wyższego zysku, co bywa często praktykowane przez przedsiębiorców ubiegających się o kredyt. W polskim systemie podatkowym ujęcie kosztów podatkowych jest co do zasady możliwe do końca roku podatkowego, w którym zostały one poniesione, zgodnie z art. 22 ust. 4 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych. Wyjątek stanowi nabycie towarów handlowych przeznaczonych do dalszej odsprzedaży, które – zgodnie z § 3 pkt 2 rozporządzenia w sprawie prowadzenia podatkowej księgi przychodów i rozchodów – muszą zostać niezwłocznie ujęte w ewidencji. W praktyce oznacza to, że przedsiębiorca ma możliwość świadomego przesunięcia momentu rozpoznania kosztu, pod warunkiem dokonania tego nie później niż do zakończenia roku podatkowego.

2) Zmniejszenie kosztów poprzez wprowadzenie majątku prywatnego do majątku firmowego, np. samochodu bądź innego środka transportu

Kolejnym ze sposobów zmniejszenia podstawy opodatkowania jest wprowadzenie składników majątku prywatnego do ewidencji środków trwałych wykorzystywanych w działalności gospodarczej, takich jak na przykład samochód lub inny środek transportu. Przedsiębiorca, chcąc w krótkim czasie zwiększyć koszty podatkowe, może wprowadzić taki majątek do firmy, a jeśli jego wartość nie przekracza kwoty

¹³ M. Kutera, A. Hołda, S. Surdykowska, *Oszustwa księgowe – teoria i praktyka*, Difin, Warszawa 2006, s. 58.

10 tys. zł brutto, dokonać jednorazowego odpisu amortyzacyjnego. W efekcie cała wartość początkowa tego składnika zostaje zaliczona do kosztów uzyskania przychodów w miesiącu, w którym został on formalnie wprowadzony do ewidencji. Należy jednak pamiętać, że wprowadzenie takiego majątku powinno być uzasadnione faktycznym jego przeznaczeniem oraz wykorzystywaniem w prowadzonej działalności gospodarczej.

3) Uniknięcie ujęcia przychodu z tytułu sprzedaży wycofanego na cele prywatne majątku firmowego, np. samochodu

Zgodnie z przepisami prawa podatkowego (art. 10 ust. 2 pkt 3 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych), sprzedaż środka trwałego wycofanego z majątku firmowego na cele prywatne podlega obowiązkowi wykazania przychodu z działalności gospodarczej, jeśli nastąpi w ciągu sześciu lat od pierwszego dnia miesiąca następującego po miesiącu wycofania tego składnika majątku. Jednakże praktyką pozwalającą na uniknięcie takiego rozpoznania przychodu jest przekazanie wycofanego majątku w formie darowizny osobom należącym do pierwszej grupy podatkowej, wśród których znajdują się między innymi rodzice oraz dzieci przedsiębiorcy. W przypadku gdy te osoby dokonają późniejszej sprzedaży środka trwałego, przedsiębiorca nie jest zobowiązany do wykazania przychodu z tej transakcji w ramach prowadzonej działalności gospodarczej.

4) Rozliczenie się z żoną/mężem

Jedną z podstawowych możliwości optymalizacji podatkowej, choć często pomijaną przez podatników, jest wspólne rozliczenie się z małżonkiem. Podatnik pozostający w związku małżeńskim i objęty wspólnością majątkową przez cały rok podatkowy ma prawo do wspólnego rozliczenia pod warunkiem, że oboje osiągają dochody opodatkowane na zasadach ogólnych. Procedura ta polega na ustaleniu łącznej sumy dochodów małżonków, która następnie jest dzielona na pół w celu wyliczenia podatku. W sytuacji gdy jeden z małżonków nie osiągnął dochodu w danym roku, wspólne rozliczenie pozwala na uzyskanie korzyści podatkowej w wysokości 556,02 zł. Ponadto wspólne rozliczenie jest korzystne również wtedy, gdy jeden z małżonków przekroczył pierwszy próg podatkowy, a drugi osiąga relatywnie niskie dochody – wówczas suma ich dochodów może nie przekroczyć tego progu, co skutkuje obniżeniem stawki podatkowej od całkowitego dochodu.

5) Zatrudnienie osoby z rodziny

W wyniku zmian w przepisach prawa podatkowego, wprowadzonej w 2019 roku (art. 23 ust. 1 pkt 10 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych), możliwe stało się zaliczenie do kosztów uzyskania przychodów wynagrodzeń wypłacanych członkom rodziny zatrudnionym w przedsiębiorstwie. Taka praktyka stanowi korzystną metodę zwiększenia kosztów działalności gospodarczej, obejmującą nie tylko pensje, ale również składki na ubezpieczenia społeczne oraz wydatki

na odzież roboczą i środki bezpieczeństwa i higieny pracy. Dodatkową zaletą jest zatrudnienie pracownika cieszącego się zaufaniem właściciela firmy¹⁴.

W lutym 2003 r. ujawniono, iż renomowany holenderski koncern Ahold manipulował swoimi wynikami finansowymi. W zależnej amerykańskiej spółce Foodservice sztucznie zawyżono przychody o prawie 1 mld dolarów. W grudniu 2003 r. wyszło na jaw, że największy włoski koncern spożywczy Parmalat fałszował swoje sprawozdania finansowe. Wartość nieistniejących a wykazywanych w sprawozdaniach aktywów sięgnęła od 7 do 10 mld euro. Nieistniejące aktywa i straty ukrywano między innymi za pomocą różnych spółek zależnych rejestrowanych głównie w „rajach podatkowych”. Przypadek Parmalatu miał znaczący wpływ na biznes i społeczeństwo. Przede wszystkim spowodował negatywne skutki dla byłych dyrektorów finansowych, księgowych, wewnętrznych i zewnętrznych audytorów oraz radcy prawnego Parmalatu, którzy zostali aresztowani, ich osobiste aktywa zostały skonfiskowane przez włoskie sądy, a reputacja została zniszczona.

W Polsce również zanotowano przypadki wykorzystania kreatywnej księgowości. Za przykład może w tym wypadku posłużyć spółka Elektrim. Pierwszy raz spółka zwiększyła zysk netto w roku 1997 w wyniku dokonania równoczesnej operacji sprzedaży i odkupu akcji Bydgoskiej Fabryki Kabli. W związku z tym, że cena rynkowa Bydgoskiej Fabryki Kabli była wyższa niż wartość ujęta w bilansie (w bilansie akcje Bydgoskiej Fabryki Kabli były wycenione według ceny zakupu), Elektrim zrealizował zysk. Kolejne sztuczki księgowe polegały na wyłączeniu strat osiągniętych przez spółki zależne ze sprawozdań skonsolidowanych.

2. POJĘCIE AGRESYWNEJ RACHUNKOWOŚCI

2.1. Definicje i klasyfikacje

W przeciwieństwie do rachunkowości kreatywnej, agresywna cechuje się świadomym, zamierzonym i celowym prowadzeniem rejestracji, ewidencji, przetwarzania i prezentacji zdarzeń gospodarczych w sposób sprzeczny z przepisami oraz zasadami rachunkowości, co skutkuje przedstawieniem lepszej lub gorszej niż prawdziwa sytuacja ekonomiczna jednostki¹⁵.

Według Ostrowskiej rachunkowość agresywna to celowe działanie polegające na prowadzeniu ewidencji operacji gospodarczych oraz prezentowaniu danych finansowych w sposób, który zniekształca rzeczywisty obraz sytuacji majątkowej i finansowej jednostki. Praktyki te często wykraczają poza obowiązujące regulacje prawne lub balansują na granicy ich naruszenia. W ramach tego typu działań niepożądane informacje bywają ukrywane bądź celowo modyfikowane, a zasady rachunkowości są stosowane w sposób niezgodny z ich intencją oraz zasadami etyki

¹⁴ *Kreatywna księgowość – czym jest i co ma na celu?* <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-kreatywna-ksiegowosc-czym-jest-i-co-ma-na-celu>, [dostęp: 30.06.2025 r.].

¹⁵ E. Pięcek, *Rachunkowość kreatywna i agresywna*, Akademia Nauk Stosowanych Stefana Batorego, Warszawa, 2023, s. 274.

zawodowej. Tego rodzaju postępowanie prowadzi do asymetrii informacyjnej między jednostką a jej interesariuszami, w tym inwestorami i kontrahentami, co może mieć negatywne konsekwencje dla oceny wiarygodności i kondycji finansowej przedsiębiorstwa. W związku z powyższym rachunkowość agresywną należy uznać za zjawisko o wyraźnie niekorzystnym charakterze¹⁶.

Główną przyczyną stosowania rachunkowości agresywnej jest jak największe zmaksymalizowanie zysku, co przyczynia się do osiągnięcia korzyści majątkowych. Wyniki firmy zostają świadomie zniekształcone poprzez wprowadzenie mniejszych lub większych modyfikacji sprawozdań finansowych. Inną przyczyną, aby uniknąć negatywnych skutków kontroli ze strony akcjonariuszy, jest ukrycie ryzyka finansowego w celu poprawy zdolności kredytowej lub wyceny spółki¹⁷.

Główne cele rachunkowości agresywnej to:

Zwiększenie zysku i ukrycie strat

Jednym z podstawowych celów stosowania rachunkowości agresywnej jest sztuczne zawyżanie zysku oraz ukrywanie ponoszonych strat. Przedsiębiorstwa, stosując tego typu praktyki, dążą do zaprezentowania korzystniejszego wyniku finansowego, niż wynikałoby to z rzeczywistych danych gospodarczych. Działanie takie ma na celu budowanie wizerunku firmy jako stabilnej i rentownej, nawet w sytuacji, gdy jej sytuacja finansowa jest trudna lub niepewna. Manipulacje te mogą obejmować m.in. przesuwanie kosztów na kolejne okresy, przedwczesne ujmowanie przychodów czy zaniżanie wartości rezerw.

Przekonanie o wiarygodności finansowej przedsiębiorstwa/uzyskanie dostępu do kapitałów

Kolejnym istotnym motywem stosowania rachunkowości agresywnej jest chęć stworzenia obrazu przedsiębiorstwa jako podmiotu o wysokiej wiarygodności finansowej. Taki wizerunek ma bezpośrednie znaczenie przy pozyskiwaniu dodatkowych źródeł finansowania, takich jak kredyty bankowe, emisja obligacji czy przyciąganie inwestorów. Poprawiając wyniki finansowe i wskaźniki zadłużenia, firma może uzyskać korzystniejsze warunki finansowania lub zwiększyć swoje szanse na zdobycie kapitału na rynku.

Unikanie kontroli ze strony akcjonariuszy

Rachunkowość agresywna bywa również stosowana jako narzędzie ograniczające możliwość skutecznej kontroli przedsiębiorstwa przez właścicieli i akcjonariuszy. Przedstawiając spreparowane dane finansowe, zarząd może ukrywać niekorzystne decyzje menedżerskie, ryzykowne transakcje bądź stratne inwestycje, tym

¹⁶ P. Ostrowska, *Problematyka rachunkowości kreatywnej, agresywnej i audytu śledczego w świetle opinii księgowych*, „Academic Review of Business and Economics” 2 (1), 2022, s. 95-113.

¹⁷ D. Król, *Rachunkowość kreatywna a rachunkowość agresywna*, op. cit., s. 17.

samym unikając krytyki oraz prób ingerencji ze strony udziałowców. W dłuższym okresie takie działania prowadzą do osłabienia przejrzystości finansowej jednostki i zafałszowania jej rzeczywistej kondycji.

Manipulowanie podstawowymi wskaźnikami finansowymi

Częstym celem rachunkowości agresywnej jest także wpływanie na wartości kluczowych wskaźników finansowych, takich jak rentowność, płynność, zadłużenie czy wskaźnik rotacji aktywów. Poprawa tych parametrów może mieć znaczenie zarówno w kontekście wewnętrznym – np. przy ocenie pracy zarządu przez właścicieli – jak i zewnętrznym, w kontaktach z instytucjami finansowymi oraz inwestorami.

Wykazanie przez menedżerów własnych osiągnięć w stosunku do poprzedników

Ostatnim z często występujących celów stosowania rachunkowości agresywnej jest dążenie kadry menedżerskiej do podkreślenia własnych osiągnięć poprzez przedstawienie korzystniejszych wyników w porównaniu do okresów wcześniejszych lub działań poprzednich zarządów. Tego typu działania mogą mieć na celu nie tylko budowanie wizerunku skutecznych i kompetentnych menedżerów, ale również zapewnienie sobie dodatkowych korzyści materialnych, np. w postaci premii powiązanych z wynikami finansowymi firmy¹⁸.

2.2. Techniki rachunkowości agresywnej

Podstawowe narzędzia fałszowania informacji generowanych przez rachunkowość to między innymi:

I. Manipulowanie poziomem przychodów

- Polega na uznawaniu przychodów, gdy istnieje istotna niepewność co do ich rzeczywistego uzyskania, ujmowaniu w księgach bieżącego okresu przychodów z tytułu usług, które będą świadczone w przyszłości, manipulowaniu momentem uznawania przychodów w porozumieniu z odbiorcami, ujmowaniu jako przychody ze sprzedaży tej części, co do której wiadomo, że będzie zwrócona przez odbiorcę, oraz ujmowaniu fikcyjnych przychodów w okresowych sprawozdaniach finansowych.

II. Manipulowanie poziomem kosztów

- Obejmuje aktywowanie niewłaściwych kosztów, zaniechanie odpisu w koszty lub straty aktywów bezwartościowych, przyspieszenie ujęcia przyszłych dyskrejonalnych wydatków w ciężar bieżącego okresu, a także ujęcie w ciężar kosztów bieżącego okresu kosztów amortyzacji, które powinny być ujęte w przyszłych okresach sprawozdawczych.

¹⁸ E. Pięcek, *Rachunkowość kreatywna i agresywna*, op. cit., s. 275.

III. Manipulowanie wynikiem finansowym

- Może polegać na zwiększeniu zysku na skutek celowego doprowadzenia do przeterminowanych należności, ukrywaniu strat na działalności kontynuowanej poprzez włączanie ich w koszty działalności zaniechanej, ukrywaniu faktur lub bezzasadnym odsyłaniu ich kontrahentom, rozwiązaniu części rezerwy pod pretekstem jej zawyżonego oszacowania, nabyciu zapasów lub przedmiotów o niskiej wartości i odpisanie ich wartości w koszty, nieuzasadnionym utworzeniu odpisu aktualizującego należności od kontrahenta, a także wykazaniu fikcyjnych niedoborów.

IV. Manipulowanie składnikami aktywów i pasywów

- Polega na ujęciu przychodu, a nie zobowiązania, gdy wpłynęły środki pieniężne, zaniechaniu ujawnienia pewnych lub warunkowych zobowiązań, przeniesieniu aktywów i zobowiązań, które faktycznie istnieją, lecz wyprowadzono je z bilansu¹⁹.

2.3. Przykłady agresywnych działań księgowych

Historia finansów zna wiele przykładów firm, które stosowały agresywną księgowość. Jednymi z głośniejszych przykładów są afery związane z firmami Enron oraz WorldCom.

W 2001 roku firma Enron należała do największych na świecie potentatów w branży energetycznej i zatrudniała ponad 20 tys. pracowników. Pod koniec tego samego roku ogłosiła bankructwo, po tym jak wyszło na jaw, że dokumentacja księgowa była fałszowana. Zarząd postanowił utworzyć 33 partnerskie przedsiębiorstwa, dzięki czemu można było ukryć powstałe straty – aktywa firmy były sztucznie powiększane. Menadżerowie, tuż przed ogłoszeniem bankructwa, wypłacili 100 mln USD premii i bonusów, które sami sobie przyznali.

Rynek zareagował natychmiast – ceny akcji kolosa w krótkim czasie spadły z 90 dolarów do zaledwie kilku centów za sztukę. Ostatecznie upadek Enronu zakończył się procesami zarządu i członków kadry menadżerskiej, oskarżeniami pod adresem firm audytorskich i agencji ratingowych, a nawet przesłuchaniami przed Kongresem Stanów Zjednoczonych. W końcu – aby sytuacja się nie powtórzyła – w USA uchwalona została specjalna ustawa.

Po tym skandalu Enron stał się symbolem oszustw i nieprawidłowości w korporacjach, a w świecie finansowym zaczęło używać określenia agresywna księgowość.

WorldCom była to najlepiej notowana firma na Wall Street. Nieprawidłowości księgowe na skutek oszustw przekroczyły kwotę 10 mld dol. Firma w 2001 przyznała, że zwiększała swoje dochody o 3,85 mld dolarów. Kilka osób wbrew zasadom

¹⁹ G. Michalczyk, *Rachunkowość kreatywna czy rachunkowość agresywna?*, Zdigitalizowano i udostępniono w ramach projektu pn. Rozbudowa otwartych zasobów naukowych Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku, dofinansowanego z programu „Społeczna odpowiedzialność nauki” Ministra Edukacji i Nauki na podstawie umowy SONB/SP/512497/2021, s. 375.

rachunkowości wykonywało polecenia kierownictwa w zamian za odpowiednie gratyfikacje finansowe. Po ujawnieniu tych informacji akcje firmy spadły do kilku centów. Przez bankructwo WorldComu pracę straciło 17 tys. osób, a wielu utraciło też szanse na składki emerytalne.

Również w polskich przedsiębiorstwach występowały naganne praktyki rachunkowości. IDMWarsaw to firma należąca do Elektrimu, która w 2000 roku wykazała stratę w wysokości 77,6 mln zł przy wartości aktywów na poziomie 13 tys. zł, a w 2001 roku 16,3 mln zł zysku przy aktywach na poziomie 1,45 mln zł. Za Impexmetal to przykład firmy, która stosowała procedury zawyżania, a następnie zaniżania rezerw. Utworzono tam rezerwy na wszelkie możliwe, nawet hipotetyczne wydatki, obniżając tym samym zysk brutto o 8 mln zł w celu wykazania nieefektywności działania zarządu. Nowe kierownictwo swoją efektywność działań uzyskało rozwiązując część rezerw, co pozwoliło na wzrost zysku o ponad 7 mln zł²⁰.

3. ANALIZA PORÓWNAWCZA KREATYWNEJ I AGRESYWNEJ RACHUNKOWOŚCI

3.1. Zgodność z przepisami rachunkowości

Aby właściwie zdefiniować pojęcia rachunkowości kreatywnej i agresywnej, niezbędne jest odniesienie się do krajowych oraz międzynarodowych regulacji dotyczących prowadzenia rachunkowości i sporządzania sprawozdań finansowych. Szczególne znaczenie w tym kontekście ma Ustawa z dnia 29 września 1994 roku o rachunkowości (Dz.U. 1994 nr 121 poz. 591 z późn. zm.), która stanowi podstawę prawną prowadzenia ksiąg rachunkowych w Polsce.

Zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy o rachunkowości, jednostki gospodarcze zobowiązane są do rzetelnego i jasnego przedstawienia sytuacji majątkowej, finansowej oraz wyniku finansowego. Ustawa wprowadza również zasadę wiernego i rzetelnego obrazu, która stanowi nadrzędny postulat całego systemu rachunkowości. Oznacza to, że wszystkie dane ujęte w księgach rachunkowych oraz przedstawione w sprawozdaniu finansowym powinny odzwierciedlać rzeczywisty stan majątku, zobowiązań oraz wynik działalności jednostki²¹.

Rachunkowość kreatywna, mimo że może formalnie mieścić się w granicach obowiązujących przepisów, często polega na celowym stosowaniu elastycznych interpretacji norm w celu osiągnięcia zamierzonego efektu – najczęściej poprawy wyniku finansowego lub sytuacji majątkowej prezentowanej w sprawozdaniu. W praktyce oznacza to wykorzystywanie dopuszczalnych metod ewidencji lub wyceny w sposób, który jest zgodny z literą prawa, ale może być sprzeczny z jego duchem. Działania te, choć legalne, naruszają zasadę rzetelności i przejrzystości informacji finansowej, a tym samym podważają zaufanie do sprawozdań finansowych.

²⁰ G. Michalczyk, *Rachunkowość kreatywna czy rachunkowość agresywna?*, op. cit., s. 376-377.

²¹ Ustawa z dnia 29 września 1994 roku o rachunkowości (Dz.U. 2023 poz. 120 z późn. zm.) art. 4 ust 1 i 2.

Z kolei rachunkowość agresywna przekracza granice dozwolone przepisami prawa i przybiera postać świadomego fałszowania danych finansowych. Działania tego typu można zakwalifikować jako oszustwo księgowe, co znajduje potwierdzenie w Międzynarodowych Standardach Rewizji Finansowej nr 240, zgodnie z którymi za niewłaściwe przedstawienie informacji finansowej uznaje się zarówno błędy (działania niezamierzone), jak i oszustwa (działania celowe). W tym kontekście rachunkowość agresywna, która zmierza do zniekształcenia rzeczywistego obrazu sytuacji finansowej i majątkowej jednostki, jednoznacznie klasyfikowana jest jako działanie niezgodne z prawem, a zatem podlegające odpowiedzialności karnej i cywilnej²².

Warto również zaznaczyć, że ustawa o rachunkowości w art. 77-79 przewiduje sankcje za naruszenia przepisów ustawy, w tym za prowadzenie nierzetelnych ksiąg rachunkowych czy sporządzanie fałszywych sprawozdań finansowych. Dodatkowo, zgodnie z art. 4 ust. 5, w przypadku braku jednoznacznych przepisów, jednostka powinna kierować się zasadami ostrożności, istotności oraz nadrzędną zasadą wiernego obrazu, co ogranicza możliwości dowolnej interpretacji przepisów przez kierownictwo jednostki²³.

3.2. Stopień ryzyka zniekształcenia obrazu finansowego

Stopień ryzyka zniekształcenia informacji finansowych w przypadku rachunkowości kreatywnej uzależniony jest przede wszystkim od zakresu i celu stosowanych technik oraz od stopnia elastyczności przepisów rachunkowości.

Rachunkowość kreatywna operuje bowiem w granicach prawa, wykorzystując jego niejednoznaczności, alternatywne metody wyceny czy różnice interpretacyjne. Przykładowo, wybór między metodą LIFO a FIFO, zastosowanie różnych okresów amortyzacji czy uznaniowość w wycenie rezerw mogą w znacznym stopniu wpłynąć na wynik finansowy jednostki. Choć działania te formalnie są dopuszczalne, to niosą za sobą umiarkowane do wysokiego ryzyko deformacji obrazu finansowego, szczególnie gdy są wykorzystywane w sposób systemowy i ukierunkowany na osiągnięcie konkretnego efektu ekonomicznego, np. poprawy wskaźników rentowności lub płynności finansowej.

W przypadku rachunkowości agresywnej, mamy do czynienia ze znacznie wyższym poziomem ryzyka zniekształcenia obrazu finansowego. Jest to bowiem działanie świadome, ukierunkowane na fałszowanie informacji finansowej poprzez łamanie obowiązujących regulacji, np. przez ujmowanie fikcyjnych przychodów, zaniechanie wymaganych odpisów aktualizujących, manipulację rezerwami czy celowe ukrywanie kosztów. Działania te prowadzą do poważnych zniekształceń sprawozdań finansowych, które mogą wprowadzać w błąd kluczowych interesariuszy, takich jak

²² B. Stan, *Rachunkowość kreatywna a agresywna*, Zeszyty Naukowe Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Technologiczno-Humanistycznego im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu, „Studia Ekonomiczne, Prawne i Administracyjne Zeszyt nr 1” (2019), s. 42.

²³ Ustawa z dnia 29 września 1994 roku o rachunkowości (Dz.U. 2023 poz. 120 z późn. zm.) art. 77-79.

inwestorzy, wierzyciele, kontrahenci czy organy nadzorcze. Ryzyko w tym przypadku jest bardzo wysokie i obejmuje nie tylko kwestie informacyjne, ale także prawne – łącznie z odpowiedzialnością karną, finansową i reputacyjną dla jednostki oraz jej kierownictwa.

Z perspektywy teorii rachunkowości, zniekształcenie obrazu finansowego wynikające z agresywnych lub kreatywnych praktyk rachunkowych podważa fundamentalne cechy jakościowe informacji finansowej, takie jak: wiarygodność, przejrzystość, porównywalność i użyteczność decyzyjną. W konsekwencji obniża się zaufanie do systemu sprawozdawczości finansowej jako całości, a rynek traci zdolność do efektywnej alokacji kapitału²⁴.

3.3. Tabela porównawcza kluczowych różnic

Istotą rachunkowości kreatywnej i agresywnej jest celowe i zamierzone działanie, które oceniane jest w zależności od okoliczności pozytywnie lub negatywnie. Różnica polega na tym, że rachunkowość kreatywna nie zakrzywia rzeczywistego obrazu przedsiębiorstwa, natomiast rachunkowość agresywna przedstawia nieprawdziwą sytuację finansowo-majątkową firmy²⁵.

Tabela 1. Różnice między rachunkowością kreatywną a agresywną

Rachunkowość kreatywna	Rachunkowość agresywna
1. Działania zgodne z prawem	1. Działania niezgodne z prawem
2. Działania zgodne z zasadami rachunkowości	2. Działania niezgodne z zasadami rachunkowości
3. Prezentowanie rzeczywistego obrazu podmiotu gospodarczego (choć często w sposób korzystny)	3. Prezentowanie innego niż rzeczywisty obrazu sytuacji finansowej podmiotu
4. Działania nieszkodliwe dla odbiorców informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych	4. Działania szkodliwe dla odbiorców informacji finansowych
5. Wykorzystuje luki i alternatywy dopuszczalne przez standardy rachunkowości	5. Wykorzystuje fałszerstwo, zatajanie danych lub ich celowe zniekształcenie
6. Celem jest często prezentacja jednostki w bardziej korzystnym świetle (np. przy pozyskiwaniu inwestora)	6. Celem jest ukrycie faktycznego stanu finansowego jednostki, np. strat, zadłużenia
7. Ryzyko prawne i reputacyjne jest umiarkowane – granice prawa nie są przekroczone	7. Wysokie ryzyko sankcji prawnych, odpowiedzialności karnej i utraty wiarygodności
8. Praktyki te mogą być wykrywane podczas analizy sprawozdań lub przez biegłych rewidentów	8. Często trudne do wykrycia bez pełnego audytu, stosowane celowo i systemowo

Źródło: E. Pięcek, *Rachunkowość kreatywna i agresywna*, op. cit., s. 274

²⁴ K. Schipper, *Commentary on creative accounting*, „Accounting Horizons”, 3(1), 1989, 91-102.

²⁵ M. Lesik M., *Kreatywna rachunkowość jako narzędzie manipulacji wynikiem finansowym jednostki gospodarczej*, „Debiuty naukowe studentów Wyższej Szkoły Bankowej”, Poznań 2011, s. 94.

3.4. Omówienie obszarów wspólnych i granicznych

Granica między rachunkowością kreatywną a agresywną nie zawsze jest jednoznaczna. W praktyce istnieją obszary, w których działania jednostek mogą być różnie interpretowane – zarówno jako dopuszczalne, jak i budzące wątpliwości etyczne lub prawne. Celem niniejszego podrozdziału jest ukazanie tych wspólnych oraz granicznych obszarów, które wymagają szczególnej uwagi ze strony analityków, audytorów i organów nadzoru.

Tabela 2. Porównanie kreatywnej i agresywnej rachunkowości

Rachunkowość kreatywna	Rachunkowość agresywna
Prowadzenie rejestracji, ewidencji, przetwarzanie i prezentacja zdarzeń gospodarczych przy zastosowaniu obowiązujących przepisów i właściwie interpretowanych zasad rachunkowości w sposób, który nie jest bezpośrednio w tych przepisach wskazany, a który jest wynikiem pomysłowego, twórczego i niestandardowego zastosowania tych przepisów i zasad. Można ją porównać ze stosowaniem zabiegów kosmetycznych przez kobietę, która chce podkreślić swoją urodę, co przecież nie powoduje szkód dla otoczenia.	Wiadome, zamierzone i celowe prowadzenie rejestracji, ewidencji, przetwarzanie i prezentacja zdarzeń gospodarczych w sposób sprzeczny z przepisami lub przez niewłaściwe i tendencyjnie interpretowane przepisy oraz zasady rachunkowości, które mogą zaszkodzić użytkownikom informacji księgowych przez przedstawienie innej (lepszego lub gorszego) niż rzeczywista sytuacji ekonomicznej jednostki. Jest ona prowadzona z zamiarem oszustwa, ukierunkowanym na sztuczne zawyżanie zysków lub ukrywanie strat i może być bardzo szkodliwa, a w skrajnych przypadkach (co potwierdza praktyka) maskować upadłość przedsiębiorstw.

Źródło: M. Tokarski, *Kreatywna księgowość a fałszowanie sprawozdań finansowych*, „Przedsiębiorczość – Edukacja”, 4, 2008, s. 289-295

4. WNIOSKI

4.1. Podsumowanie wyników analizy porównawczej

Analiza rachunkowości kreatywnej i agresywnej prowadzi do istotnych wniosków, które mają znaczenie nie tylko teoretyczne, lecz przede wszystkim praktyczne – zarówno dla jednostek gospodarczych, jak i odbiorców informacji finansowej, takich jak inwestorzy, audytorzy czy organy nadzoru.

Przede wszystkim należy podkreślić, że granica pomiędzy rachunkowością kreatywną a agresywną jest płynna i często trudna do jednoznacznego określenia. Choć obie formy wykazują cechy intencjonalnego wpływania na obraz sytuacji finansowej jednostki, to zasadniczą różnicą pozostaje stopień zgodności z obowiązującym prawem oraz intencja działania.

Rachunkowość kreatywna opiera się na elastycznym, ale nadal legalnym wykorzystaniu przepisów rachunkowych i dopuszczalnych standardów. W związku z tym, choć może w pewnym stopniu wpływać na sposób prezentacji informacji finansowej, nie narusza bezpośrednio przepisów prawa i zazwyczaj nie prowadzi do wprowadzenia odbiorców informacji w błąd, o ile stosowana jest z zachowaniem zasady rzetelności.

Z kolei rachunkowość agresywna wyraźnie wykracza poza dozwolone normy, prowadząc do świadomego fałszowania danych finansowych, manipulacji informacją oraz działania na szkodę użytkowników sprawozdań. Takie praktyki mają poważne konsekwencje prawne i etyczne, a także mogą prowadzić do naruszenia zasad uczciwej konkurencji oraz zaufania do rynku kapitałowego.

Zidentyfikowane różnice i wspólne cechy obu podejść do rachunkowości wskazują, że kluczowym elementem oceny praktyk księgowych jest nie tylko techniczna zgodność z przepisami, ale również zachowanie zasad etycznych, przejrzystości i odpowiedzialności za informację finansową.

4.2. Potwierdzenie hipotezy

Hipoteza badawcza sformułowana w niniejszej pracy zakładała, że kreatywna rachunkowość stosowana w granicach obowiązujących standardów rachunkowości różni się od agresywnej rachunkowości stopniem manipulacji i intencją osiągnięcia celów finansowych kosztem rzetelności sprawozdania finansowego.

Przeprowadzona analiza teoretyczna oraz przegląd literatury i przepisów prawnych jednoznacznie potwierdzają postawioną hipotezę. Rachunkowość kreatywna, mimo że może być stosowana w sposób wybiórczy lub ukierunkowany, pozostaje w granicach dozwolonych przez prawo, a jej głównym celem jest zwykle optymalizacja obrazu jednostki bez wprowadzania odbiorców informacji w błąd.

Natomiast rachunkowość agresywna wiąże się z celowym i świadomym naruszeniem przepisów prawa oraz etyki zawodowej. Służy często ukrywaniu rzeczywistych strat, poprawie wyników finansowych w sposób nieuprawniony lub manipulacji wyceny aktywów i zobowiązań. Takie działania prowadzą do zafałszowania rzetelności ekonomicznej jednostki, a tym samym złamania zasady wiernego i rzetelnego obrazu, co stanowi naruszenie zarówno Ustawy o Rachunkowości, jak i międzynarodowych standardów rewizji finansowej.

Zatem, istotną różnicą między tymi dwoma podejściami jest nie tylko zakres zgodności z regulacjami rachunkowymi, ale przede wszystkim intencja działania – czy celem jest usprawnienie komunikacji z otoczeniem, czy też świadome wprowadzenie odbiorców w błąd dla korzyści finansowych, co podważa wiarygodność sprawozdań finansowych i stabilność rynku.

BIBLIOGRAFIA

1. Baranów A., *Kreatywna rachunkowość a oszustwa księgowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2019.
2. Bachtijeva, D., Tamulevičienė D., *Comparing earnings management and creative accounting. A general review*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 46 (2), 2022.
3. Gut P., *Kreatywna księgowość a fałszowanie sprawozdań finansowych*. Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2006.
4. Jarocka M.S., *Kreatywna rachunkowość*, „Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku Nauki Ekonomiczne”, Płock 2015.

5. *Kreatywna księgowość – czym jest i co ma na celu?* <https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-kreatywna-ksiegowosc-czym-jest-i-co-ma-na-celu>, [dostęp: 30.06.2025 r.].
6. Król D., *Rachunkowość kreatywna a rachunkowość agresywna*. Wrocław: Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wrocław 2015.
7. Kutera A.H., (2006). *Oszustwa księgowe – teoria i praktyka*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2006.
8. Lesik M., *Kreatywna rachunkowość jako narzędzie manipulacji wynikiem finansowym jednostki gospodarczej*, „Debiuty naukowe studentów Wyższej Szkoły Bankowej”, Poznań 2011.
9. Michalczyk G., *Rachunkowość kreatywna czy rachunkowość agresywna*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2021.
10. Ostrowska P., *Problematyka rachunkowości kreatywnej, agresywnej i audytu śledczego w świetle opinii księgowych*, „Academic Review of Business and Economics”, Katowice 2022.
11. Ozygała Z., Burchart R., *Granice między rachunkowością kreatywną, agresywną i oszukańczą*, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Wydział Nauk Ekonomicznych, Olsztyn 2024.
12. Piecek E., *Rachunkowość kreatywna i agresywna*, Akademia Nauk Stosowanych Stefana Batorego, Warszawa 2023.
13. Schipper K., Commentary on creative accounting, „Accounting Horizons”, 3(1), 1989.
14. Stan B., *Rachunkowość kreatywna a agresywna*, „Zeszyty Naukowe Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Technologiczno-Humanistycznego im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu”, Radom 2019.
15. Tokarski M., *Kreatywna księgowość a fałszowanie sprawozdań finansowych*, „Przedsiębiorczość – Edukacja”, 2008.
16. Ustawa z dnia 29 września 1994 roku o rachunkowości (Dz.U. 2023 poz. 120 z późn. zm.)

WHERE IS THE BOUNDARY BETWEEN CREATIVE AND AGGRESSIVE ACCOUNTING?

Abstract

According to P. Gut, creative accounting means “recording, processing, and presenting economic events in compliance with applicable regulations and properly interpreted accounting principles, in a manner not directly indicated in those regulations, resulting from inventive, creative, and unconventional application of those rules and principles.” In contrast, aggressive accounting is characterized by the deliberate, intentional, and purposeful recording, processing,

and presentation of economic events in a manner that violates regulations and accounting principles, leading to the presentation of a financial situation that is better or worse than the actual one. It should be emphasized that the boundary between creative and aggressive accounting is fluid and often difficult to clearly define. Although both forms exhibit features of intentional influence on the financial image of an entity, the fundamental difference lies in the degree of compliance with applicable law and the intention behind the actions.

Keywords: creative accounting, aggressive accounting, manipulation, fraud.